

ASPECTE FORMATIVE ALE EXCURSIILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Larisa SADOVEI, Natalia BRADIȘTEAN

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

The integration of lessons-excursions in projection of didactic activities for teachers of primary classes encourages formation of different abilities of primary pupil: development of curiosity and creativity, formation of practical skills to effect observation, to compare objects, capitalization of experience of knowledge, accumulation of new knowledge, skills, abilities, attitudes, and investigational behaviors' (scientific work). The proposal of one plan far -reaching (yearly) alternative shows real possibilities of realization curriculum contents at fundamental disciplines with accent on organization forms of type lesson -excursions.

Copiii de azi sunt martori oculari ai transformărilor din viața socială, economică, mediul înconjurător. Unul din principiile desfășurării procesului de învățământ se bazează pe cercetarea faptelor studiate de către elevi prin observare directă sub îndrumarea profesorilor. Formele de organizare a activității didactice permit desfășurarea acestora în afara școlii, acolo unde pot fi cercetate nemijlocit lucrurile despre care se învață, menționează E. Dulamă [3, p.84]. Excursiile didactice au rolul de câmp educațional în formarea sistemului de cunoștințe la elevi, conduc la dezvoltarea curiozității și creativității copiilor, urmărind formarea unui stil de dezvoltare și pregătire în integrarea socială, în pregătirea pentru viață, permite formarea deprinderilor practice de a efectua observări, de a compara obiectele, formând, astfel, elevilor capacități investigaționale. În opinia lui M. Bogacev, ca formă de instruire, excursia permite rezolvarea unor probleme complexe de învățare, educare și pregătire a tinerelor generații pentru activitatea profesională [2. p.70]. Fiind organizată în locuri speciale, sub îndrumarea învățătorului, lecția-excursie permite, pe de o parte, realizarea obiectivelor disciplinare, pe de alta - anticipează dezvoltarea carierei de învățare a copilului. Prin curricula învățământului primar excursiile sunt definite drept forme de pregătire productivă a elevilor, de aceea realizarea diverselor sarcini în cadrul acestora conduc, în cele din urmă, la formarea competențelor necesare integrării sociale și profesionale.

În opinia lui L. Cifor, A. Ciobanu, M. Ciubotaru, D. Cobeț, excursiile sunt niște plimbări sau călătorii realizate în scop educativ, de obicei, în grup. Literatura pedagogică a fost completată de profesori ce au dezvoltat aria de cercetare a excursiilor, evidențiind diverse posibilități de realizare: E. Dulamă, V. Cecoi, C. Andon, E. Popova ș.a. [4, p.61]. Pe parcursul unei excursii școlare învățătorii și elevii sunt protagoniștii multor și variatelor situații. Modul de prevenire și de rezolvare a problemelor cu care se confruntă participanții unei excursii depinde foarte mult de atitudinea învățătorului-organizator, căruia îi revine cea mai mare responsabilitate. Pentru ca o excursie să devină un complex de situații de învățare prin care elevii exersează atitudini, receptează informații și trăiesc stări de mare emoție, se cere o proiectare a acesteia, vizând obiective educative clar formulate, o monitorizare a activităților cu feedback. Este important ca învățătorii să conștientizeze că excursia școlară este un *câmp educațional* în care elevii și pedagogii acționează și interacționează, că asupra lor se opresc privirile copiilor care le studiază atitudinile permisive ori autoritare și reacționează în funcție de aceasta. Subtilitatea ori tăria învățătorului în exprimarea cerințelor și a deciziilor determină grupul să-l urmeze cu încredere ori cu suspiciune, iar uneori chiar să conteste și să se opună deciziilor. Elevii pot aprecia excursia ca fiind reușită dacă au făcut ce au dorit ei, chiar dacă aceasta nu a prevăzut nici un obiectiv instructiv-educativ. În opinia noastră, o excursie încununată de succes este aceea în care elevii au trăit momente emoționante, au văzut locuri de neuitat și au acumulat cunoștințe interesante și utile, au realizat ceva în plus pentru desăvârșirea personalității sale. Totodată, elevul beneficiază de o diversitate de stimuli și condiții care fac ca să devină progresiv, interesat, motivat, atent, curios pentru a ști, a observa, a analiza, a acționa în conformitate cu anumite cerințe, valorificându-și cunoștințele și experiențele, capabil, în egală măsură, a aprecia și exprima rezultatele activității proprii și ale grupului din care face parte. Astfel, elevul cercetează lumea reală în ansamblul ei și nu fragmentat; receptează informații despre mediul înconjurător continuu, situația impunând o învățare interactivă; este activ pe tot parcursul activităților; situațiile practice în care rezolvă sarcinile de lucru îl determină să fie dinamic; instruirea elevului nu se produce verbal, ci prin acțiuni de investigare, observare, exersare, aplicare, integrare etc. De asemenea, excursiile favorizează elevul prin

faptul că solicită valorificarea experienței de cunoaștere, orientându-l spre acumularea de noi cunoștințe, formarea de noi deprinderi, abilități, atitudini, comportamente [5, p.112].

La vârsta școlară mică excursiile au o deosebită importanță în dezvoltarea personalității copilului. În timpul excursiilor cadrul didactic, dirijând învățarea conținuturilor curriculare, cultivă și dezvoltă copiilor dragoste și, respectiv, un grad sporit de atenție și atitudine grijulie față de mediul înconjurător. Cu certitudine, nu orice învățător are curajul și competența de a organiza o excursie școlară, dar speranța privind schimbările pozitive pe care acestea le poate determina în viața elevilor constituie un catalizator ce orientează pe calea dorită. Pe altarul unei excursii, învățătorul-organizator jertfește pasiune, dorință, timp, energie, dar micul său sacrificiu face ca roadele pe care le culeg elevii pe parcursul câtorva zile să fie mai bogate decât cele adunate în timpul unor nenumărate lecții. Propunem în continuare un tabel ce reprezintă unele incursiuni curriculare privind organizarea tipurilor de lecții-excursii prin intermediul disciplinelor fundamentale realizate în clasele primare.

Disciplina	Obiective și conținuturi curriculare
Limba și literatura română	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral: <ul style="list-style-type: none"> - excursie la teatrul „Guguță”; - excursie la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală; - excursie la Grădina Botanică. 2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în natură; - plimbări în Parcul „Alunelul”; - excursie în curtea liceului. 3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris: <ul style="list-style-type: none"> - excursie pe Aleea clasicilor; - excursie la Muzeul Istoric Bisericesc; - excursie la monumentul lui Ștefan cel Mare. 4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă: <ul style="list-style-type: none"> - excursie pe Aleea clasicilor; - excursie la monumentul lui Ștefan cel Mare.
Matematica	<ol style="list-style-type: none"> 1. Însușirea și utilizarea conceptelor specifice matematicii: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în parcul „Dendrariul”; - excursie la Grădina Zoologică; - excursie în parcul „Alunelul”. 2. Dezvoltarea capacităților de explorare, investigare și rezolvare de probleme: <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Grădina Zoologică; - excursie la fabrica „Zorile”. 3. Formarea unor capacități de comunicare utilizând limbajul matematic: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în curtea liceului; - plimbări în parcuri; - vizitarea Combinatului de pâine. 4. Formarea interesului și a motivației pentru studiul matematicii în contexte variate: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în livadă; - excursie la competiții fizice (starturi vesele).
Științe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cunoașterea și utilizarea noțiunilor de bază specifice disciplinei: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în parcul „Dendrariul”; - excursie în parcul „Alunelul”; - excursie la Grădina Botanică. 2. Dezvoltarea capacităților de explorare, investigare a realității și de experimentare: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în natură; - excursie la centrul „Observatorul cosmic”; - excursie la Centrul Planetar. 3. Dezvoltarea capacităților de comunicare științifică: <ul style="list-style-type: none"> - excursie în parcul „Dendrariul”; - excursie la Grădina Botanică;

Științe	<ul style="list-style-type: none"> - excursie în câmp; - excursie la Grădina Zoologică. <p>4. Dezvoltarea atitudinii pozitive, interesului față de un mediu natural echilibrat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în natură; - excursie în pădure; - excursie la Muzeul de Științe ale Naturii.
Educația muzicală	<p>1. Inițierea în diversitatea fenomenului artistic-muzical:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Filarmonica de Stat; - excursie la Palatul de Operă și Balet; - excursie la Biserica „Sf. Andrei”. <p>2. Formarea deprinderilor de interpretare și audiere a muzicii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în sala de cor a școlii cu denumirea „Din folclorul copiilor”; - excursie la Biserica „Adormirea Maicii Domnului”. <p>3. Cunoașterea elementelor de bază ale limbajului muzical:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în sala de cor a școlii cu denumirea „Din folclorul copiilor”; - excursie la Școala de muzică. <p>4. Cunoașterea genurilor reprezentative ale folclorului muzical:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la șezătoarea de Sf. Andrei; - excursie la spectacolul dedicat sosirii primăverii. <p>5. Formarea unei imagini generale despre cultura muzicală națională și universală prin abordări de creații și compozitori de valoare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vizionarea concertului ansamblului „Mărțișor”; - excursie la Filarmonica de Stat. <p>6. Însușirea noțiunilor și deprinderilor elementare de scris-citit muzical:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Filarmonica de Stat; - excursie la Școala de muzică. <p>7. Însușirea unui repertoriu de cântece pentru audiere din perspectiva încadrării lor în activitatea muzicală practică:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în natură; - excursie la Biserica „Sf. Andrei”. <p>8. Determinarea celor mai generale criterii de apreciere valorică a creațiilor muzicale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vizionarea spectacolului cu ocazia sărbătorilor și tradițiilor populare; - vizionarea concertului ansamblului „Fluieraș”.
Educația artistică–plastică	<p>1. Cunoașterea și utilizarea tehnicilor și instrumentelor de lucru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la sala „Brâncuși”; - excursie la Muzeul de Arte Plastice. <p>2. Cunoașterea și utilizarea elementelor de limbaj plastic:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Biserica „Sf. Andrei”; - excursie la sala „Brâncuși”. <p>3. Receptarea–exprimarea mesajului artistic și crearea compozițiilor plastice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în Parcul „Alunelul”; - excursie în curtea școlii.
Educația tehnologică	<p>1. Cunoașterea și utilizarea unor tehnici de lucru cu diverse materiale și ustensile:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la cantina școlii; - excursie de „Hramul orașului”; - excursie în sala meșterilor populari; - excursie la magazinul universal (secția articole tricotate); - excursie la Grădina Botanică. <p>2. Proiectarea, prepararea și evaluarea unor produse simple:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în grădina școlii; - excursie la piață; - excursie la expoziția de primăvară; - excursie la o întrunire; - excursie pe lotul școlar; - excursie în pădure.

Educația tehnologică	<p>3. Dezvoltarea capacității de cooperare și comunicare în scopul realizării unui produs:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Combinatul de pâine; - excursie la Fabrica „Bucuria”; - excursie la diverse expoziții; - excursie la atelierul meșterilor populari; - excursie la Grădina Botanică. <p>4. Dezvoltarea simțului prin valorificarea experienței și tradiției naționale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Muzeul Național de Istorie; - excursie la Muzeul Satului, la diverse expoziții și întruniri; - excursie la serbarea „Hramul satului”; - excursie în parc.
Educația fizică	<p>1. Formarea cunoștințelor elementare privind metodologia învățării motrice și influența anatomo-fiziologică a exercițiilor fizice asupra organismului uman:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în parc; - excursie în natură (cu elemente de dezvoltare fizică). <p>2. Dezvoltarea calităților motrice de bază, a celor aplicative și volitive prin intermediul exercițiilor fizice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie în parc cu participarea la competiții; - excursii în pădure. <p>3. Formarea calităților personale de comportament civilizată și a deprinderilor comunicative și de interacțiune socială:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie pe terenul sportiv de volei; - excursie pe terenul de fotbal.
Ora educativă	<p>1. Managementul grupului de copii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la diverse cercuri, competiții; - excursie la secția de cercuri sportive. <p>2. Educația pentru securitatea personală:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la cantină; - excursie la lavoarul din liceu. <p>3. Formarea profilului cetățenesc și a necesității de integrare în societate:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la o unitate militară. <p>4. Educația prin și pentru cultură și artă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la Muzeul Național de Istorie; - excursie în Parcul lui Ștefan cel Mare. <p>5. Educația pentru viața de familie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursie la o casă de copii. <p>6. Aprofundarea cunoștințelor despre sine în dezvoltarea carierei:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursii la Combinatul de pâine; - excursie la fabrica „Ionel”. <p>7. Formarea stilului personal de lucru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - excursii la uzina de tractoare; - excursie la Grădina Botanică.

Practica educațională demonstrează că învățătorii cunosc semnificația excursiilor didactice, cunosc modalitățile de realizare, însă excursiile, ca formă educativă și didactică, sunt comprimate de conținuturile obligatorii ale disciplinelor. Distribuția conținuturilor în tabelul propus a permis realizarea unei corelații la nivelul componentelor teleologică și substanțială, demonstrând prin aceasta posibilități reale de realizare a obiectivelor curriculare prin intermediul lecțiilor-exursii, acestea servind atât drept formă, cât și conținut de lecție.

Referințe:

1. Andon C. Familiarizarea copilului cu natura. - Cimișlia: Cartea Moldovei, 1994. - 276 p.
2. Bogacev M. Călăuza turistului. - Chișinău: Cartea Moldovenească, 1973. - 283 p.
3. Dulamă E. Excursiile școlare // Pro noi. - 2002. - Nr.1 (12).- P.58-61.
4. Jurat S. Metodologia familiarizării copiilor cu natura. - Chișinău: Lumina, 1992. - 175 p.
5. Roco M. Creativitatea elevului de vârstă mică. - Iași: Polirom, 2004. - 248 p.

Prezentat la 23.12.2008